

Н-ОБДИНСА-ВІТТОР

ВАБЕРГАЧ

Комі ніга лєґан-ін
С ы к т ы в д і н к а р
1 9 2 8

НҖОБДИНСА-БИТТОР

„ВАБЕРГАЧ“

(Кујим-торја драма).

КОМИ НҖИГА ЛЕЗАН-ИН
1 9 2 8 В 0

Гор. Устьысольск. Тип. Коми Госиздата

Облит № 462.

Тираж 2000.

Ворсыҗас:

Педөр-Гемө — пöрыҗиҗик морт, дөвеч.

Парпон — сылөн вок, јөҗнзё-прөсуж зон,
ар 25.

Арсеҗ-Ката — пöрыо ныв.

Максім — сылөн пі, чурка, ар 20.

Піла-Ғіма — олөма морт, друг Гемөлөн.

Ғарја — сылөн гөтыр, збој баба.

Гріша — налөн пі, зон.

Өпрөг — баттөм-мамтөм ныв, олө Гемө-
ордын.

Міҗіпер — сотскеј.

Закар-Міш — старшіна, озыр морт.

ПаҒеј — Ғак.

Јөз, мужікјас, бабајас, нывјас, зон-
јас.

Med-воҗаа вöчöм.

Вöчöб туж-вылын. Вескыда тыдалö вичкодор. Шужавы-лас—jör-пiын Педöр-Гемöлөн керка, вескыд-вылас—Арген-Каталөн. Гожга рыт.

Педöр-Гемö пукалö аслас поспомын, жежыд гача, сера дөрöма. Ката керка-дiнын ылöны нывјас, зон-јас:

«Асја кыа, кыа воҗ лебалö,
Рытја кыа, кыа гор лебалö.
Ва-вылын пыжајас кувтöны,
Сынысјасыс, бöжалысјасыс — том моло-
дечјас.

Пыж-шöрын пукалöны мiча нывјас.
Најö ылöны шога, шога...»

Каҗа (јурсö öшiнöдыс мытчö, скöра). Тi-нö лаң-танныд онö? Куҗ војбыд кутiсны тани равзыны. Мунöј татыс!

Гемö. Мед, мед ылöны. Мыј-нö сесга том јöзлы. Öнi-i гажöдчыныс налы, мајбырјаслы, колö...

Каҗа. Адҗöмаöг-тај гаж: пыр öтарö лок гор-шөн горзыны. (Ныв-зонлы). Мунöј татыс, кытчö гаж-ныд, дај равзö колöкö...

Гриша (Каталы). Теныд-кö завид, лок щöщ гажöдчы.

Каѳа. Те јешщö сени жерјöдлы пінтö, сібы-
рак...

Гріша. Ачыд-нö мыј? Ендöм ныв? Піјалöм
пöрыг-кучік?...

(Ныв-зон гералöны).

Гемö. Со-öd, Каѳа, кущöм: аслыд-на чушіс,
мöдыг кытчö-гурö ен крукавлы кывјастö...

Каѳа (гöлыштö). Тпу, антусјас!.. Öщöпек-кö
богтла, регыд весасанныд татыг.

Гріша (нөрö Катаöс, гöлыштö). Тпу!.. Пöрыг
пöчö... Ассыд куѳ јурзіа фактö öщöпекав!..

Каѳа. Щыкöдчыг-пі... Куѳö рöд... Тпу!.. (Гö-
лыштö да пöдлалö öшің).

Гріша. Пöтін, Каѳа-фад?..

(Ставыс гералöны).

Гемö (Грішалы). Аттö, когыштін-жö, другö,
пöттöңыс...

Парпоң. Кынöм сумалö. Јöз пöтöмаöс-һін,
а ме век-на щыг. Гемö, вај ужнајтам... (Локтö Ге-
мöлаң, кынöмсö гыжјалö).

Гемö. Аскі. Öтi лунö-öd кыкыг оз ужнајт-
лыны, һеважөн-на сöвтін.

Парпоң. Сумалö-кö, быт сој...

Гемö. Њекущöм-на быт абу. дыш мортлы сö-
мын колö узыны, лібö шöјтны вöлöстын.

Гріша. Лок, Парпоң, татчö да мыјкö сылыш-
там.

Парпоң. Зев-кö колö, гылö. Ме наперво сој-
ны пырала-а.

(Кöсјö пырны, Гемö оз лез).

Гемö. Корöны-кö, мун. Некод-на теныд ез дагты сожан-жуансö...

Öпрöг. Парпон, лок первој сылыштам, бөр- вылас сожан сегза.

Парпон. Сылам-кö-і сылам. (Локтö чукурö). Ме-вöсна олас.

Гемö. Jöйды і гажыд оз ков... Ок, ок, ок, кытыг-кö-тај со чужö-жö тащöм вокрыд.

Гриша. Вайö-жö, нывјас, сылöдамö Парпон- нымöс.

Парпон (нуммунö). Колöкö бара сылöдö, сег- за сојам...

Öпрöг (ышловзö). Сојам коркö...

Парпон. Сојам бара, сылöдö вайö ödjöжык... (нумјалö).

Гриша. Заводитö, нывјас. Кодкöд-нö сылö- дам?..

Код-гурö (гераліг-тырјі). Катакöд!..

Гриша. Пöлінö, вайö сыкöд-і сылöдам.

Нывјас-зонјас (сылöны).

„Парпон-пö Парпон, да кыкыс Парпон,
Кожмöдыс Парпонтеј да Педөрöвич.

Ката-пö, Ката, да кыкыс Ката,

Кожмöдыс-пö Катерін да Арсёновна...”

Ката (öшнöдыс бара јурсö мытчö, кіас öшщöпек).
Мыј-нö ті, сілітчинныд алі мыј, омöль котыр?..
Мунöј, колöкö, бурөн. Со-крістос, öшщöпекала
ставнытö... (Камöдö öшщöпекөн).

Гриша. Бара бырскöптін?.. Агтö-жö сылö-
дім, да те-жö сені грімган?

Каҗа. ҫыржык сені щөкөлдывајт. Чукөртчө-
маөг Һем ужтөм јөз дај помыс ез кут воны...
Мунөј таты!

Парпонь. Сегза ужнајтам... (Каҗалы). Менө
текөд ғылөдісны.

Каҗа. Јөзсерамјас, — абу-өмөј јанңим јөјтав-
ныд?

Гріша. Теныд өмөј оз сөлөм-вылад во Пар-
поньд?.. ҫак-доргыд-өд буржык-жө сіјө.

(Ныв-зон гералдны).

Каҗа (сөлыштө). Тпу! Аңтікріст чужөм...

Гріша. Қывзы-жө... (Сылө).

Каҗасө да куҗ ҫаксө
Пірһөлөн да гартолөн,
Паскыд гыр-гөгөр-да,
Пемыд гід гөгөр,
Көні мегө баксө: бе-е-е-е...

(Ставыс оералдны).

Каҗа (јона пуҗө). Тпу! Јома-баба-пі! Куҗө рөд!
Мамтө ғылөд, трасіча чужөм...

Гріша. Мамөс батөкөд важөн-һін ғылөдлө-
маөг...

Гемө. Аттө, кужан-жө те, Гріша, кывтө
віҗны.

Каҗа. Сөкыдвігөм. Чөвлы, коркө ме петкөд-
ла теныд звөн. (Камөдө бщөпекөн).

Гріша. ҫакыдлы звөһіт, сылы матынжык
көлөкөһыҗаыс.

(Ставыс оералдны).

Гемö (аслыс. Герам-пыр). Со, бара-на когыш-
тіс. О, господö, суг-жö Тімалөн пі быдмө.

Каҭа. Аһтiкріст! Југыд бугыл! Пeж горш!
Тпу! (Пөдлалө öшiнсö).

Гріша. Бара-на, тыдалö, пөтіс... Јоқысла
ку-піас оз төр.

Öпрöг. Мыјла-һиң ескö-і дөзмөдныс?

Гріша. Мед дугдывтөг оз сакгы.

Öпрöг. Вывті-жö-һиң јона, јещö лөгас.

Гріша. Мыј-нө сы-вөсна, мед лөгасö.

Öпрöг. Міјанлы щöщ абу лөгыд, сугедјас-өд.

Гріша. Немтор... (Нывјаслы). Вajö-жö сесга,
нывјас, мөдөдчамö гортлаңö.

Ныв-зон (четчöны да лөбөдчöны) Збылыг-һиң,
буракö, гортö мунан кад. (Сылöны).

Гортö мунны кад,

Kad-daj пөра,

Kad-daj пөра.

Пондас мамö менö видны,

Некод дорјыг мем сек оз ло,

Гортö мунны кад, кад, кад

Гортö мунны кад..."

Парпоң. Ме гортö-жö сесга пыра да ужнај-
та (кежö гортлан).

Гріша. Вajö бөстö кущөмкө буржык ылан-
кыв, мед гажажык вөлі мунны.

Нывјас-зонјас (бөстöны ывыны да мунны нөж-
јөһикөн. Ңыланкыв пыр ылымö).

Ој, воџ-тај, воџ-тај, шонді петан,
Ој, воџ-тај, воџ-тај, нылөј, четчан, воџ-тај
четчан,

Гожга міча асыввоџын
Ој, горөн, горөн, шонді летчан,
Ој, горөн, нылөј, гортгыд петан, сорөн
петан,

Гожга гажа рытын

(Кольоны Гемө, Öпрөг да Парпоң).

Гемө (четчө). Но, пырө-жө да водө сөгга. Ме
тавој сарајө вода: керкаас зев пөг да гутөг...

Парпоң. Первој гојам да вöлыгті-і водам,
гојтөгьд-өд оз уџгы.

Гемө. Уџгас. Кывтө һоңав, дај онмовган...

Öпрөг (пырө, нүддө Парпоңөс). Лок, Парпоң, пы-
рам.

Парпоң (пыріг-моз). Пөвалукаыд, Öпрөг, өн-
тај чөскыд вөлі. (Тапкөдө вомсө). Окма, зонмө, мы-
кө-кө ескө гојыштны сурас!.. (Пырөны).

(Гемө өтнас).

Гемө (бөр пукоб килчө-пос-вылас). Шенџыны
ог вермы, мыјла сіјө мукөдыс вывті сугөг лооны,
мукөдыс җик јөјөз Віҗөдтө, Піла-Тімалөн Гріша-
ыс, вескыд бі. Бостам-кө міжанлыс Парпоңөс,
сы-дінын шогмытөм-һамөд... (очсалө). Сіҗ-һін, ты-
далө, јенмыс лөгөддө: kodі суг, kodі јөј. Мукөдыс
зев рамөг, kodі-сурө вывті јарөг... Нывбабаыд
бара кызвыныс збојжык мужікјасгыд. Мед јозөг,
ме чајта, Варукјас, Ірөјас, дарјаяс да Катајас..

Менчым-тај гөтырөс, покончаөс, вөлөгт-куза вө-
ли нимөдөны гора Варукөн-а. Ыбө төшщаөс бог-
там: Ірінаөн некод оз-і төд. Пыр Грімө-Ірө. Сізі
кувтөзыс оліс. Тімалөн бабаыс—Жувган-дарја н-
мыс сылөн. Бара-жө богтам көт тајөс (јурнас ін-
дө Ката керка-вылө) Арген-Кататө... Та-јылыс ег-
кө ферт-нын нинөм і шуны, Көні бара талөн чур-
каыс?... Ар кыз, ме чајта, ем-нын сылы... Кужіс-
тај, зонмө, Ката ідравны сіјөс кытчөкө, везіг оз
казтыштлы некор, быттө нинөм абу і вөвлөма...
Кытчөкө-өд вөлі карө сетөма. Быдсама быдтыгө-
мыд-жө, зонмө, овлө: ассыд кагатө богтан да
кытчөкө сетан карө, төдтөм јөз-шөрө, мед некор
пелөн он кывлы, нн гіннад он адзывлы... О, гос-
подө... Öні ачыс јөз серам-тујдө олө, а пыслы быд-
мас-да, сіз-жө лоө мамыслыс грексө новлөдлы-
ны немыс, да-өд со јешщө өнөз-на гулајтө...
(Гөлыштө). Тпу, прөстн господі, пөрыс кучік! Кыз
сегса шуан? Кызі-нө абу јанзім... О, Господө..
Пөрыс выжывысла-кө-өд дурө-а?... (Кывзө). Кодкө
кылө локтө алн мыј?... (Віздө). Терен-Мітіпер абу-ө?
Сіјд-өд і ем... (Бокдзык вешјө). Мыј-нын бара тајө
војнас коргө-а? Гашкө кодкө локтіс-да, сотскеј-
өд сіјө.

(Мітіпер локтө туј-пөлөн, гөгөр віздө).

Мітіпер (сувтө Ката керка-дорө). Кодкө бара ем-
алн абу-а? Абу-кө егкө лөгыд, кодкө-кө ем, фелө
сек менам зугас... Часлы, јуала. (Таркөдө өші-
нас). Ката!.. Кат!..

Гемö (аслыс. Шенѳö). Аттö, зонмö... Мыj-нö тајö думажтö. Оз-ö-нын көсјы...

Мітіпер (таркöдö). Катук!.. Кылан, Кат?..

Каѳа (öшің вогтыштö). Kod-нö сені?..

Мітіпер. Ме, ме, Катук,—сотскеј... Вогты кілчöтö...

Каѳа. Те, Мітіпер. Мыj-нö колö?..

Мітіпер. Ме, ме, вай вогтыштлы öңöstö.

Гемö (бара аслыс). Но, зонмö, тенö-тај ущысавны колö, мед пощöс - костöд он ветлы... О, Господö...

Каѳа. Ог вогт...

Мітіпер. Мыj-нö те, Катеріна, јöјмін алы мыj?.. Алі кодкö ем?..

Каѳа. Сің, ог вогт дај прöст. Некод ескö абу-да... Мыj-нö теныд колö?

Мітіпер. Лең шонтысны Кат...

Каѳа. Лаңт сорңинад. Гожöм-шöрын шонтысны?! Он шонав,—керкаыс зев көңыд... Мун татыг (пöдлалö öшің).

Мітіпер (јурсö гыжјалö). Но, трустö, ныв... Оз-і леңны көсјы... Лоö, тыдалö металöс кыс-кывны (перјö җепгыс метал да öшöдö җыҗас).

Гемö. Тајö-тај зонмö, ачыс ущысагны кутіс.. Он-тај жагав, трасіча...

Мітіпер (таркöдö бура јона). Каѳа!.. Кылан.. Каѳа! Пырыг-пыр-жö вогт, сотскеј локтö...

Каѳа (пыщсаңыс). Ог міга вогт, мед-көѳ код локтас ме-вöсна...

Гемö. Сің, сің...

Мітіпер. Ката! Віқодлы вај өшіңөдыд (лөгөдө металсө).

Ката (воотыштө өшіңсө). Мыј-нө ме егадзыв... Ог лез, міса. Мун луцшө гортад... дыржык-кө сулалан, вөлөст-куза секи німавны кутан... Мун...

Мітіпер. Віқодлы, есіјө мыј... (мытчө металсө). Төдан код ме?... Вај лез!

Ката. Коді те-е?... Го дівө-тај, збыл... Коді-пө ме?... Тенө-нө коді оз төд? Люк Терең-Мітіпер. Мыј-нө сіјө мытчалан? На сы-вылө, тпу! (Гөлыштө да пөдлалө өшіңсө).

Гемө (гугөнікөн сералө). Вот колөкө-і метал шылапкөптіс, ка-ка-ка!

Мітіпер (чышкө чужөмсө). Го лешакө, баба... Чөвлы, коркө воқөстө ме теныд мынта... Сотскеј чужөмө гөлышгін?! Он мын меыг бурөн. Јома баба... Піјалөм ныв. Воштін пітө? Карө мегітін? Јандыгөтөм гін. Öні гөлаган сесга. Помнітлан тајө. (Грөзітө да мунө).

(Кост)

Гемө. Јона і гөгтігін, другө... (сералө). Воқлаң сесга Мітіпер воливлы. (Кост). А көт те мыј шу, пыр-жө горні-костад гартыштасны чуркатө, пыр сіјөн і чуткасны гінмад. Кыз-тај со вабергач бергалө, новлөдлө ас кыщ-піас быдторсө,—первој ыліті-ыліті кыщөвтөдас, сесга бөр кыскас шөрас,—сің-і тајө. Со, өнтај зонјасыд кыскалісны, өні олөма мөрт-нын ескө, да сіјөн-жө казтыштіс... Ок,, ок, ок. Он-нын те, Ката, мын кувтөзыд сыыг, нем-чөжыд теныд лоө кывзыны јөзлыг слава-

тө. Ас-вөснаыд-өд, прөст аңөј, ставыс... (кывзө).
Kodкө тајнө бытө кылө бара локтө?... Бөр, ты-
далө. Митіперыд бергөдчөма?... (Biqöddö). Бласлө
Крістос, ставшіна... Оз-ө кажитчы-нын меным-а?...
Збылыг-өд сіјө... Аттө, зонмө... Мыј-нын бара
тајө ветлө-а?..

Міш (локтө туж-куза, ңеуна гажа, ас-көстас мыјкө
мурзө, сувтө Ката керка-дінө да таркөдө өшіңас). Чолөм.
Kodкө ем абу?..

Гемө (өблыштө). Тпу, прөсті господі!.. Вот
колөкө і вој удајтчіс... Грекө-воөм-дорыг-кө пы-
ран да водан, буржык лоө... Аттө дівө!.. О,
господө!..

Міш (таркөдө). Ката!.. Ката!..

Ката (пыщкөсгаңыс). Kod мор-нын бара сен
таркөдчө? (Воөтө өшіңсө). Kod-нын сен бара кылө?

Міш. Чолөм, міга, Ката!..

Ката (һерө). Чолөм, чолөм!.. Мыј - нө тед
колө?... Војшөр - војын шөјтан?... Абу-өмөј жан-
қим теныд?... Ачыд јешщө старшіна...

Гемө. Старшіна-тај ескө-да, ветлө ңебог...
Талы ескө, најан вөвлы-моз, колө гывјас зев
ыжыд крук көртавы, мед ез четчав јөз јөрө...

Міш. Енлы те, Ката, горзыв... Вај первој
керкаад лең, да вөлігті горһітам лучкі...

Ката. Ңінөм-јылыг мем текөд горһітныс...
(Скөра). Аттө, трагича јөз кущөмөг... Отік локтө
таркөдө, мөд локтө-таркөдө. Сегга нөшта кодкө
локтас-да кутас јіркөдчыны... Кущөм-нө тајө
олөм кутіс лоны?... Лун-һі, вој оз леңлыны ло-

лыштны... Мун, вешјы сін-воґыг!... Ог лез!... Петомаоґ вој каңјас, руңјалоны керка - гөгөр... Ёпу! (Пөдлалө өшіңсө мурғиг-тырјі).

Гемө. Мөдлы-на, тыдалө, Һинөм ез удајтчы... О, господө!... Грекө вөјтыґјас!

Міш. Те-нө тазі мекөд горһитан?.. Аттө, јерөмакаң ныв. Піјалөм кучік... Аскі-жө сізім суткі-кежлө чіжовкаө пукгөда... Ёпу, јерөмакаң!... Ёпу! (Мунө).

Гемө (бөрвывґаңыс). Аттө да пагібө, дона гөг-төј, волөмыд-вылө!.. Ен сівіт сөгга да воґланґ волывлы. (Гералө). Кыз-нө ловныс лептө налөн... О, господө... Закар-Мішыд-Һин щөщ татчө поз-тыгө... Аслас-өд керка - тырыс чельаф... Му ве-жөмыд тај буракө, матыґтчыны кутіс... Гемја-помыґ богтан да ташөм уж-вылө петан... Го господөј... (Кост). Җік-жө-Һин тајө бара гудрасөм-ыд... (Кост). А бара-на со казтыштіс чуркатө... Он мын міґа лок славаґыд немыд... (Четчө). Җі-көз грекө вөјі татөн пукаліґад. Пырны да водны лөб. (Һошмаө). Ок, ок, ок! Војшөр-гөгөр ме чај-та ем-Һин. (Көсјө пырны. Кылө ылын ылөм; „се жених грядет в полунощи...“). Вежавојсаыс-кө-Һин локтө-а?.. О, господө... (Біґөдө). Фак-ак!.. Пафөј фак!.. Көјмөд гөгт-Һин та-вој го благөслөві... Тајө бара меным кажітчө, фак-јывґыд сорһыд вөлі-да... Талы ескө вот богт да крук-пъфді, голаас ыґыд җынґан-кыв өшөд... О, господө... (Пырө).

(Зев наґөһікөн локтө фак, беффа).

Ѓак. „Се жених градет в полунощи, и блажен раб, аще обращет бдящу... Не достоин же паки аще обращет усыпающе... Блуди-и-и убо, душа моја...“ (Таркөдө). Јелитцы оглашенные изыдите... Оглашенные, изыдите... Јекатеріна, кылан?

Ката (пыщкөсһаһыс). Сілітчісны - кө тавој - лі мыј-лі-а? Бара кодөскө новлөдлө тани?... (Вогтыштө өшіһсө). Кущөм сура-һын сени?..

Ѓак. Се-азм, се-азм, ... Јекатеріна, вогт да леҗ менө во сватаја свјатых...

Ката (һерө). „Сам аз, сам аз“... Тенө щөщ, тыдалө, куҗајасыс кыпөдөмаөг та-вој...

Ѓак. Ставным ми, Јекатеріна, грешнөј јөз... Те сөмын једіна чі - істаја і һепорочнаја... Леҗ менө во својө благодатнөјө жіліщө...

Ката. Мун вешјы менам сін-воҗыг!.. Сөрһыд зев мастер. Те - вөсна мем һекытчө оз поҗпетһы, став јөзыс гералөһы. Теш адҗөмаөг... (Пөдлалө өшіһсө).

Ѓак (јурсө копыртө увлаһ). О, боже мој!.. Отрінула меһа јесі... Јекатеріна, Јекатеріна, услыші глас мој!.. (Ріҗөдлө өшіһ-вылө гөлөмыг). О дщер беззаконнаја... Незаконорожденнаго роdившаја... доколе ме кута татчө воһыһы?... (Гөһыштө, гораа ыліг-тырјі шуd): О дщер вавілонскаја... окајаннаја... (Бергөдчө бөр мунһы). Окајаннаја!..

Занавес.

Möd-vöčöm.

Вөчгө воҗа інас.

(Гемö пуқалö поспомас да нырагез пушкö, Парпоң сы-воҗын сулалö).

Гемö. Вістав те меным, мыҗла ме тенö віҗа?... Верда, јуктала, көмöда-пастöда, а мыҗнö те уҗалан?... Шлөңјалан-иөјтан, либö dirviҗан—уҗан...

Парпоң (нырсö гудјö). Мыҗнö ескö сесга колö, зев лөгыд... Саврас-пыффыд-нö dodҗав гөрны да кыскаҗны...

Гемö. Јöјыдлөн-і горҗыд јöј.

Парпоң. Медтыкö те вöлін ме-кофпрөсуҗ-а...

Гемö. Кодлы-нö лоін сещöм прөсуҗыс?

Парпоң. Став нывјаслы і зонјаслы...

Гемö. Лаңт, герам - тужö - öд те олан на-воҗын...

Парпоң. Ен-на сөр. Мыҗла-нö ескö менö быдлаö корöны... Вај вістав...

Гемö. Ферт-öд корасны, кыҗи-нö јöјтөг позö гажöдчыны... Көні јöј, сені-і гаж...

Парпоң. Астö-тај те зев прөсуҗөн лыф-җан... Мед ме јöјкö, олас ме-вөсна...

Гемö. Мыҗла-нö оз ов: даг лөгöдөмөс сојан, јуан, новлан і некущöм уҗ он тöд.

Парпон. Бара-на пөрјалін: колан вој - на ужалі...

Гемө. Мыј?..

Парпон. Вөвтө куз-војбыд јірөді.

Гемө. Абу - і јанзім вігтавыд. Муртса вөв-коктө косаөн абу өрөдөмаөг-да...

Парпон. У-ку-ку-у!.. Ме-өмөј мыжа сыыг. Мед колөкө ез мын, да јөз віз-вылө ез пыр. Віз-тө талалөмыг-өд - і те на шарскөптан вөв коктө...

Гемө. А мыј-нө ескө те візөдін?..

Парпон. Ме-тај сіз - нын војбыд өін кунлы-төг ужалі. Аза гум воті да сојі...

Гемө (гөлыштө). Тпу! Уж адзөма... Текөд көт сөгга лунтыр вензы, оз помаглы, пыр те прав колан... Јөјыд јөј-і ем... Мун пыр-да Оп-рөглы вігтав, мед өдјөнжыка өбөдајтны лөгөдас. Меным колө талун кукјөрө ветлыны...

Парпон (һимкоф-пырыө кынөмсө гыжјалө). Сөггабө-јам. Пырыстөм-пыр-жө щөкта... Көт бара ме-вөсна лун-кежлас кујімыг өбөдајтам... (Ғапјөдпө вомсө). Ок, јона і сојам... (Пырө).

Гемө (өтнас). Мед ескө тед өтарө сојны, кытыскө-тај чужөма-жө тащөм пазкыд горшыс... дышыс—мајегін он вермы уж-вылө вөтлыны... Ок, ок, ок Омөлік жө-нын менам олөм: һекод абу, зік өтнамөн. Һекодлы вегіг кыв шуны... (Ката керкаын кылө Ка ғалөн гөлөс: „Те менө велөдны көсјан, зырымбе“. Макгімлөн гөлөс: „Тәјө-нө олөм, пөдан-өд, пөдан те ачын мамө...“) Бара-һін увгөны... Ез-на өті лун колы зыктөг. Піыс мыјөн воіс, пыр

өтарө сөмын пінагөны... Ачыс-жө ескө Катаыс ставсө-і лептө, піыс зев лабутнөј... Ңајт-піын-пө, шуө, мі олам, гудрагам да сукласам ставным өтгудырјө... А мыј-өд, сіјө сізі-і ем... (Ката керкаын бара кылө зык, сөгга грімөдчөм). О, господө, мыј і кергөны?..

(Кільчо-вылө Ката тојлалө Макоімөс).

Ката. Мун менам керкаыс кытчө гажыд! Мед сөгга кок-помыд ез вөв тани, трагічалөн... Мун куҗасыскөд ветлы... (Тојыштө кильчө поскөд).

Максім. Мамө, мыјнө те вөчан?.. Кытчө-нө ме муна?..

Ката. Кытыс кулыс вајіс, сетчө і мун... Ен лок ме-ордө... Велөдыө петөма, зырымбед! (Пырө).

Максім (дыр сулалө копыртчөмөн). Кызі-нө тани олөны?.. Ңајт-піын пөдөны... Ставныс өтгудырјө, вабергачын-моз, гөгралөны, сукласөны. Кытчө он візөдлы, сені і сап-пемыд, сені-і Ңајтө вөјөны... Ок, ок, ок, гажа комі муөј! Мыјла ассыд јөзтө, омөлік піјантө, он кыпөд вылөжык. Ставныс-өд вөјны кутөмаөс, щөкмунөмаөс, Ңајтөн тырөмаөс... Гөгөр, куҗала, пагтала сір курыд олөм... Кор-нө те, комі муөј, ловҗылан?.. Кор-нө, муса, комі вокјасөј, југдылад? Кор сінвоҗыд тіјан вешјас гөд-пемыд руыс?.. (Кост). Вөтліс... Кытчө ме муна ас муыс? Кыз-нө, кущөм гөлөмөн верман еновтны ташчөм гурансө весавтөг? Ог мун... Колтча. Мыјта верма, вөча... Коркө, гашкө, каҗаласны... (Шөг-пырыө шпынмунө). Мамө-

өс колө бергөдны... Пөдны сіјө зікөз кутөма... „Чурка“-пө ме... Ме өмөј мыжа сетыг?... (Гажа пырыг). Мед көт мыјөн шуасны, а бозтгылам на-перво татыз һајтсө еща весавны... (Мунө бокө).

Гемө (өтһас). Ставыс бара сізі-і ем. Зев, зон-мө, лабутнөј лоөма Кәталөн піыс... А мыј вот мијан Парпоһыс? Вөтлыны, тыдалө, лоө (кост). Жаль-жө тај со кызкө: кытчө сіјөс іналан? Коди бозтас?... Лоө-һін візны, мыј сөгга керан? Кәта-лы колө кыв-мөд шуны, мед буржыка олас піис-көд, зев төлка җетіна...

(Боковы локтө Піла-Ғима, гач җепгыс тыдалө віна сулыа јур, ачыс бура гажа).

Ғима. Пөщва һі перөд... Пөщва һі перөд..

Гемө (четчө). О-о-о!.. Ғимөпеј Піліпөвич лок-тө... Мілоҗті просім, мілоҗті прооім...

Ғима (здоровајтчө). Олан да вылан, со муса другөј, пөщва һі перөд!.. Вај-жө миға, ветла Ге-мө-ордө. Те-өд менам мед муса друг. Вај окагам, другө, пөщва һі перөд!.. (Кутчіолөны да окасөны). Јешщө өтчыд! (Бара окасөны). Јешщө-на өтчыд, пөщва һі перөд... (Јешщө окасөны).

Гемө. Тырмас-һін сөгга... Пукгы да шојт-чышт, Ғима. (Вешјыштө ачыс.)

Ғима (пукгө.) Ок, со муса другөј, јона-жө-і піһагім ми өһі...

Гемө. Мыј-нө сіз, кодкөд?

Ғима. Төдан-өд,—бабакөд, җарјакөд... Чо-рыда-жө ескө көсјі ме сіјөс нөјтны да, ег удіт,

пощва ыи перөд... Сijö воҗжык слөјмис, да на-
перво менө дасыг шыапкөптис быгылтанөн...
Ег-кө уҗит пышжыны татчө, вескыда, ме чајта,
гырд-гер вөчис менө, пощва ыи перөд... (Кыскө
көшель да заводитчө куритчыны).

Гемө. Мыжыг-нө-нын ти лөгасинныд?

Тiма. Ачым ог төд, го муса друкөј... Баба
шуө: „Те-пө код“, пощва ыи перөд... Со те
ачыд вiҗөдлы, кушөм-нө ме код. Абу-өд код?..

Гемө (вiҗөдлө). Јона кодөн оз поз шуны, а
поводнеј гажа.

Тiма. Сijö-өд i ем, го муса друкөј! Мед га-
жа-кө. Гажыд өд абу-на код. дарја шуө: „код-
пө“, пощва ыи перөд... Мыјла-нө сijö менө да-
сыгсө быгылтаннас сiҗ-кө когыштис, а?..

Гемө. Но, вунөд сijö, Тiма,—мыжыс оз овлы
гозја-костад?.. Ме-өд ачым төда. Варук покони-
ча менө еща-жө дөлөдлис, сещөм-нын мукөд ныв-
бабајаслөн гамыс, кокыи кiаөг...

Тiма. Вескыда-кө шуны, шуда-жө те морт,
го муса друкөј! Во дас-кымын, буракө, ем-нын
Варукодлы кулөмыслы?..

Гемө. Окмыс во тыри ыжыдлун-дырји...
Самеј ме сijös җеби ыжыдлун мөдлунө, кор рај
өҗөсыс вогса овлывлө. Кужис сijö менам, друкө,
кувны...

Тiма. А менчым-тај, пощва ыи перөд, оз мо-
рөн лыј... Мед егкө пропадитас, кор адгураныс
вогса овлө, мед еща сени чөртјасыс чеплалас-
ны...

Гемö. Ла-аңт, Тіма... О, господö... Аслад бабалы он-жö тащöм смерт кевмы... Ен-на-жö тащöмöң дöзмы?..

Тіма (шеныштö кінас). Ен горңит, со муса другöј, пöщва ңи перöд, ен горңит.

Парпонь (бырскöбтö дэсöд, ңимкоф-пырыс јона горзö). Öбöдајтны, öбöдајтны! Коргöма, лөгöдöма ставсö!.. Лок, Гемö, ödjöжык, сојам!..

Гемö. Мыјнö те сещöма горзан? Көт-ңин егкö јöзгыс еща јандысін, јöј...

Парпонь (вiхöдö Тіма-вылö). Тајö-нö јөз?! Піла-Тіма-да... Лок, сојам, кынöмјас ставыс-ңин ер-вар ер-вар... (Бергалö).

Тіма (Парпоңлы). Гурјалас дерт сојтöгыд... Пöщва ңи перöд.

Гемö (четчö). Лок, Тіма, пырам да öбöдајтам.

Тіма. А ме, со муса другöј, талун öбöдајт-тöмна-жö (четчö да кыскö гач зепгыс парта вiна). Пöщва ңи перöд. Локтіг-моз богті парта вiна: јуыштам мiга со муса другкöд. Со тај, sameј бурещ згöдiгчiс... Пырам... Пырам... (Пырöны).

Парпонь (пыріг-моз). Меным көт öтi румка щöщ гет... (Пырö).

(Локтö Мiтiпер беффа. Таркöдö Ката öшiнö).

Мiтiпер. Ката, Ката. Волы!..

Ката (петö кiлчö-вылö). Мыјнö те, дурмін алымыј?.. Локтан луншöр-лунö да таркöдчан öшiн-возын... Мун бара татысödjöжык... Локтöма...

Мiтiпер. Чöвлы те, ен увгы прöстасыд... Старшіна менö мöдöдiс...

Каѳа (гöлыштö). Ёпу! Јешщö мыжкö он-ö шу... „Старшіна, старшіна“. Кыкнаныд öткoдöг...

Мітіпер. Кывзы первој, да сегда вöлысті-і пінаг... Мем-öд мыј: ыстіс дај локті, ме-öд сотскеј... Старшіна тенö пырыг-пыр-жö коріс правленьёё: кущöмкö-пö-тај делö ем-а, те-јылыг быттö...

Каѳа. Ме-јылыг? Кущöм делö-нö?..

Мітіпер. А ме-нö мыјөн тöда. Лок да-і ад-зан ачыд... Мед-пö тај, шуіс, ңик пыр-жö вöлі-а... Те ен дыр лөг сені, лок ödjöжыка: лöгaгac-кö, аслыд-жö лок лоö. Јешщö талун сіјö буґа гажа, дај дöбілкі скөр... Лок ödjöжык, мед мöдыг озков воыны. (Мунö).

Каѳа. Тöда мыјла гура омöлыд көрö: код-кö лунја гöстітöдöмгыд... (Шог-пырыг). Ставныс кыскагісны да лөгтітчісны первој, кың-мыј вермісны гмекајтчісны ме - вылын, быдоама-ногөн гібöдчісны, менö јöз слава-вылö лөзісны став олөмöс менчым горшаныс гојісны, öні сегда бара көсјöны гöлыштны чужöмö... Мыјыг?.. Ок, ок, ок... (Кост). Аслам піыг-öд меным јанңім öні... Кыңнö сылы ме верма віңöдны гінмас?.. Ставыс менö мыжтöны. Макоімушко-тај төрыт јуалö, коді-пö менам батöј?.. Кущöм піјалöм ныв-нö лыгтас сіјöс віставны аслас чурка пілы... Ічöт-кö ескö вöлі поңіс пөрјавны, а вергөте бур-лактö он пөрјöдлы. (Ышловэö). Ок, ок, ок... Тöда-öд ескö-да он буракö пöсöбіт... (Кост). Јöзгыс јанңім... да-і аслам піыг јанңім... Ставсö Мак-

гімушко вескыда вісталё: збылыг мі пöдам һајт-
пыйн. Мед-пыдын ме... Кыз сетыг петан?.. Быт
лоö меным öні сы-вылö скөрмывны, зік јанзім-
вöсна... Сіјö-öд ме тöда, зік һöті абу мыжа һі-
һöмыг... (Кост). Вескыда-кö шуны, кущöм сені-і
мыж?.. Абу öмöј öткоф олöмыс му-вылас?.. Чур-
каыс-öі сещöм-жö морт... Лібö міјан-кофдемьс
сіз-жö-öд... (Кост). Ог тöд, мыј вöчас менö За-
кар-Мішыд?.. Сы-вöсна-кö, кофкö лун-тај ег лез,
пондас зырғыны, петкöдла ме сылы гаж...
(Пырö).

Парпоң (петö керкаыг, öтар кіас һаң-шөрöм, мö-
дас—картупель-печенча, гојö). Гашкö öні сөгга ічö-
тіка пöтышта... Гемö да Тіма румкаагöны сö-
мын, гојны оз зев термагны... Ме-тај візöді, ві-
зöді, да ödjöжык öвтышті һаң-шөрöм да печен-
ча, да татчö зілжыка... (Гојö вомтырнас, кашкö).

(Керкаыг петö Öпрöг, пельпом-вылас карнан-вылын
песлалöм көлуј).

Öпрöг. Татчö-һö мыјла петін гојныд Пар-
поң?

Парпоң (оз візöд, гојö) Татчö...

Öпрöг. Гој, гој, да мед бара Гемöыд оз ка-
зав: бара кутас тенö відны.

Парпоң (сіз-жö). Гојöм-бöрад мед көф мыј
керас, вескоф.

Öпрöг (мунö). Теныд-öд ферт вескоф, абу-öд
первој... Ок, ок, ок... (Мунö).

Гріша (локтö керка - сажаныс). Те-һö Пар-
поң гојан?

Парпоң (букушөн віқодлө). Сојам тај, гуріс-да...
Тед-нө кушөм мог?

Гріша. Сің шуа... Те Парпоң, ен адзыв
батөс?

Парпоң. Керкаынөс. Гемөкөд віна јуёны.

Гріша. Мун пырав да ысты. Мамө коріс.

Парпоң. Часлы, сојышта да пырала.

Гріша (тракнітө пельөмөдыс). Мун өдјөжык, бөр-
вылас сөгга сојан.

Парпоң (зев горша сојө, віңдалө). Кор-нө бөр-
вылас сојан... (Четчө). Час-нө, пырала да ыста...
Пырыг-пыр ыста... (Пырө).

Гріша (өтнас) Еща на тыдалө сылы лоөма...
Ок, јона-жө сөгга інөјтас сіјөс мамө бара... Век
өтарө төкарітан голанас віна һоңалө... Сы-пон-
да-і менө щөщ кеқовтөны. Со, көсі коравны
Васө-Петырлыс нывсө, да зікөқ сы-вөсна һінөм
ез артмы: бат-мамыс шуёны: „те-пө пјаңһіклөн
пі, ачыд-пө гашкө сещөм лоан“... Öнi сөгга ве-
гіг һекытчө нывсө оз леқлыны... Бат-жө-өд:
гортыс ставсө віна-вылө јуіс, да-і менө щөщ тор-
кіс... Муна сөгга карө та-бөрын... Со тај-нө
чуркајас кушөма гусмөмаөс, а мiјанлы-өд поқө-
жө відлыны карсө. Вескыд-жө, другө, Макгімыд
бі-гін... Вот-і чурка колөкө...

Парпоң (петө. Кіас бара һаң-шөрөм). Бара-на
егкө гусалі. (Сојө).

Гріша. Ыстін?..

Парпоң (сојіг-тырјі). Kodös?..

Гріша. Батсө менчым.

Парпоң. Аттö, зонмö. Менам тај-нö ăıköз сijö вуні. Муртса ме пырі, а сені пызан-вылын вайöмаöг самöј сола черінаң: сы-вылö-тај мыјön укöдчі, еща і чеплалі; da-öд јешщö і румка ві-на-на гурі кокыштны. На колöкö—дукышт (ло-лыштö Гріша ныр-возö). Кылан? (Нумјалö).

Гріша. Мун, вешјы, јöј. Нырвомад-кö тенö (петкöдлö кулак) тајön дукыштöда, казалан... Мун, зілжыка, кор...

Парпоң (бöріңтчö). Goja-da колöкö сесга нöјт... (Goјö ödjö). То кылö петöны-нын агныс. (Віңдалö да өөјö).

(Керкаыг петöны кутчісöмөн Тіма да Гемö. Kodöг).

Тіма. Меным öні ставыс вегкод, мед кöт мыј—нінöмыг ог повзы, пöщва ні перöд.

Гемö. Ен-на таз шу, бабагыд повзан-на, Тіма.

Тіма. Ог, со крістос, ог. Нєкодыг ог повзы, пöщва ні персд... (Адзö Грішаöс). А те-нö мыј та-ні шöјтан, а?.. Пöщва ні перöд... а?

Гріша. Мамö...

Тіма (повзö, торкö). Кöні мамыд?.. Мыј-нö те сöран?..

Гріша. Мамö ăік пыр-жö тенö коріс гортö. Пырыг-пыр-жö-пö мед локтас...

Тіма (збоја). Ме?.. Гортö?.. Те јешщö лыстан локны менö корны? Пöщва ні перöд... (Локтö Грішалаң). Кычіöс-моз вот талышта тенö, da-і пом, мöдыг сесга он лок менö корны.

Парпонь. Нөјтас-кө-нө.

Гріша. Мыј-нө ме-вылө ускөдчін? Ме өмөј кора тенө? Мамө міга коріс...

Тіма (нерө). „Мамө, мамө“. Теныд гашкө і мамө, а меным сіјө „тпу!“ (гөлыштө), пөщва Һі перөд...

Гріша. Мем-өд мыј. Муна да сіз-і вістала мамөлы...

Тіма. Мун-да тазі-і вістав: „сіјө меным тпу“. (Гөлыштө).

Гемө. Кывзы, Тіма, мед бара збылыг оз-жө сізі шу, зев омөль лоө...

Парпонь. Гөлыштөмыд-өд абу пөлыштөм... Јона омөль лоө...

Тіма. Омөль лоө? Кодлы? Меным? Срөду Һі-нөм оз ло... Медтыкө волас татчө сөмын-а... Локтас-кө, да мыјкө-кө воча шуас меным, став гырҥычјассө і крҥнчајассө дрөбіта јурпыдөс-вылас...

Парпонь. Мыјөн-нө ескө сесга шыдтө пузө-дан гырҥычтөгыд?

Гріша. Сізкө-нө те, бат он мун?

Тіма. Ог, ог, ог, пөщва Һі перөд... Ме ачым төда кор мунны... Мун татыө...

Гріша. Сізкө ме тазі-і вістала. (Мунө).

Дарја (мытчыгө керка пельөсгәң, клас быгылтан). Мунан, ад горш...

Тіма (јона повзө, Гемөлы). А?.. Мыј-нө тајө?.. Бабалөн бытө гөлөс кыліс?..

Гемө (бірөдө дарја-вылө). Сіјө-тај-і ем, пөлінө..

Ғима (бізәдә баба-вылас, полә). Збыль... Аминәй, аминәй... Сват, сват, сват... Кытыг-нә друг тат-чә уәй? Абу-жә-кә-әд менам дарјаәй-а, пәшва нә перәд...

Парпонь (аслыс). Бізәдлам, кушәма те әнә сәлыштан...

дарја (матытчә). Мыј-нә, те менә-нын ентәд, тәкаритан гәла?.. Пәж бугыльјасыд-нын кылаә-маә? Сәтчәә-нын жәритәмыд, ад горш?..

Ғима (зев бура). Те-нә, дарјуш, кытыган тат-чә уәй?

дарја. Јәз сәрам-вылә пәтәма ад горшсә тыртны. Пырыг-пыр-жә мунам гортә... Адәма-тај кытчә пырныд; матынжык мәд вәлә пәж поз-јас, јандыстәм чужәм. (Тракытә). Мунам!

Ғима. А ог-кә мун, мыј керан?..

Парпонь. Әд кушәм збој ләй: бабасыд-нын ез кут повны.

дарја. Вәрәдчы, мигтәм бугыль... Кылан он те?..

Ғима. Кыла, кыла, миса...

дарја. дыржык сәнә... (Ерыштчә быгыльтанән). Шәт гортә, пон горш...

Ғима. Чәвлы, дарја. Колә оо муса другкәд меным әтә фәлә-јылыс әорнәтыштны...

дарја (тојлалә шошаәдыс). дырә-нә ме тенә вәдчәны кута?.. „фәлә-јылыс“. Ен-на уәйт Ката-ордад пыравныд, мигтәм чужәм?.. Мун татыг! (Тојлаләг-тырјә нуд).

Парпонь. Тајә-әд сәлыштәмыд-пыфәй.

Гемö. Вот колöкö-і баба... Сы-понда-öd-і ме
ог гöтраг мöдыгтö. Ме-вывтi-öd зiк-жö тащöм
олöмыд муніс. Лушшö-нын немöс помавны öткөн,
сöласöм-пöласöм-сорөн.

Парпонь. Пöласöмыд-öd абу сöласöм.

Гемö. Лант. Те мыжкö тöдан. (Пуксö да öшö-
дö жүрсö).

(Керкаыг петö Ката).

Ката. Ветлам. Меным öнi нiнöмыг-на пов-
ны. (Килчö öзöс тасалö роскөн).

Гемö (лептö жүрсö, чуксалö Катаöс). Кодарлань-
нын мöдöдчiн, Ката? (Аслыс). Колö пöлынö сорнi-
тыштны. (Каталы). Ката, кылан? Кодарö, мiга,
мöдiн? Волы татчö да сорнiтыштам текöд.

Ката. Корöмаөг-тај правленьнеö, лöө ветлы-
ны. (Локтö Гемöлань). Мыј-нö?

Гемö. Лок пуксы татчö да вöлыстi.

Ката. Ог-нын, Гемö, колö ветлыны.

Гемö. Рeгыдiк-öd... Колö меным öтi тор-јы-
лыг текöд зев бура горнiтыштны. (Парпоньлы). Мыј-
нö те сенi дувган? Мун ветлы кукјөрö да Сав-
растö гортö вайсд. Зiла. Мун татыг—öиn-возыг...
Мун да кут Саврастö.

Парпонь. Зев-кö колö, кута бара Саврастö.
(Мунö).

Ката (пуксö ортчөн). Мыј-нö ксcян те меным
вiставны, Гемö?..

Гемö. Мед тенö оз ло дыр манiтöма, Ката,
ме вескыда завофiта... Со-мыј, Ката. Те да ме—
cygedјас, мöда-мöднымöс важыгань-нын тöдам...

Каҭа (аслыс). Оз-ө-һин коравны көсҗы-а?..

Гемө (кызөктө). Гашкө кор-сурө і лок вөч-лім мөда-мөднымлы, быдҗамаыс овлывлөсугедҗас-костын. Но сїҗө езкө мед... Со тенад Һеважөн пıыд воіс. Јенсыкөд, бура суг сїҗө тенад лоөма... Мїҗан-өд, шуа-тај теныд, керканым воча, быдтор адҗам і кылам...

Каҭа (аслыс). Төда, кытчө кутө нырсө: Мак-сім-җылыс...

Гемө. Со те өнтај тојлалін сїҗөс, вөтлін гортҗыд. да і сїҗсө тіҗан-костын быдлун зык мунө... Абу, Каҭа, таҗітө овны лөзыд... Ғерт, шуам, өтарө-кө, сїҗө чурка, ставыс сы-вылө віш-көны да сїҗөс гералөны... А сїҗо-өмөј сетыс мыжа, Каҭа--а?..

Каҭа. Абу, Ғерт. Ачым ме, Гемө, ставгыс мыжа...

Гемө. Сїҗө-өд і ем... Ме сесҗа бара-жө ад-җа Макҗимыд зев лабутнеј Ғетҗна: унатор төдө, ставсө вескыда вісталө—оін-воҗын көҭ оін-сајын, ме сы-җылыс таҗі шуа. Öнтајнад дыр, коңөр, су-лаліс өшің-улад, а ме тані нырагез вөча, сїҗө ме-нө ез адҗыв, дај шуалө таҗі: „Ок, ок, ок,-пө, шуө: комі јөзлөн шудтөм олөм, сїр-курыд олөм, Һајт-пїө-пө ставыс пөдөны, вабергачын-моз-пө гудрагөны да суклагөны өтгудырјө“... Сїҗө-нө абу правда Каҭа-а?..

Каҭа (ышловҗө, шог-пырыс). Ставыс правда, Ге-мө, ставыс...

Гемö. Мыјла-нö ескö сiз-кö те сiјöс мустöм-тан, Ката-а? Вај-жö вiгтав. Та-јылыс ме тенö-i корi...

Ка́та (шог-пыр). Те-нö думајтан, меным кокнiд? Ок, ок, ок, Семö. Ставсö-öd ме ачым тöда, да мыј-нö верман керны?.. Тöдан-öd кущöм jöзыд мијан... Сiзи i вiзöдöны елтны да гiнмад сущкы-ны... Пöдам i ем ми һајт-плас, сенi мед пыдиас ме... Макiмушко менам адзö ставсö да ставсö збыль вiгталö... Мыј-нö миға ме верма керны? Сi-јöс-öd һекод мортөн оз лыдды, менö сiз-жö... Jöзгаңыс меным лок слава, дај аслым пиған зев јанзим. Кытчö сыыс пышјан?.. Коркö ас шудтöм лунö да зöла вежөрөн прöступитчыглöма, дај нем-кежлö олöмöј вошi... Kodјас гiбöдчывлiсны да ме-вылын гмекајтчывлiсны, најö-жö öнi, кыз вер-мöны зöлалöны... Сiјö-нö правда?.. Сыыс-нö ме ставнас мыжа? (Ышловзö). Абу-öмöј морт лолыс öткод? Макiмушко кымыныскö-һин меным шулiс: „мамö пö, пöдан-пö-öd те, һајтö-пö пöдан... Тајö-нö-пö олöм“.. Ме чaјта да сылөн-на гөлöмыс вi-го ескö-да, он миға öнi пöсöбит.

Гемö. Мыјла-нö ескö те вöтлин сiјöс гортгыд, муса-кö теныд?..

Ка́та. Аслам-öd секi гөлöмöј, Гемö, муртса ез четчышт морссыс... Ставыс, мыј овлö, јан-зим-вöсна... Став скөрлуныс менам лок слава-куға...

Гемö. Мыјла нö ескö öнöз-на пыр код-öурöсö гiбöдан? Сö ме кодкö рытö тани пукалi, да морт

кујим-һоль тенö видлыны воліс: Терен - Мітіпер,
Закар-Міш да лок Пафеј-џак...

Каџа. Важсö кöнкö думажтісны... На-вöсна-
öд, Семö, ме та-выјöзыс і воі... (Чышкö сінјассö).
Ме öд һекытчö-һын ог інас. Гөлөмөј öтнас тöдö,
мыј ме терпітлі. Һольыг-һын кöсжылі жагöдчыны,
ваö пырны думажтілі... Ок, ок, ок, уна-һын і шог
ас-вывті муніс... Ставыс-öд сіјö лок јöз-вöсна,
Мітіпер-коџјасыд-вöсна, да Закар-Мішö-коџјас-
вöсна. Лөгтітчöны, піџöсчаңон те-воңын сула-
ласны первојтö, а бөрвылас мустөмман налы, —
секі те он ков, мун кытчö гажыд... Со-тај мыјöз
воштісны сещöмјасыд... Ачым ескö мед-һын-да,
Макөімушколыг олөмсö јірасны: һекöд-öд сіјöс-і
һімөн оз шу, пыр толкö кылö „чурка да чурка“..
(Бөрдö).

Семö. Ен зев шоггы, Каџа... Піыд тенад
ҳонвіџа-кö лоö, кыскас міјанöс һажтыг, лептас
топыд му-вылö... Öнтај сіјö шуіс: „көт-пö мамö
вөтліс, а ог-пö һекытчö мун; колö-пö еща весав-
ны татыг гыбад һажтсö“. Ен бөрд, Каџа... Аттö
зонмö, сінва петкөдтöз, тенö ме вошті...

Каџа (чышкö сінвасö). Бөрдыштан-кö-пö-öд,
кокһиджык лоö. Но муна сесга... (Четчö). Ен џі-
віт Семö, став шөгöс теныд асгым віталі.

Семö. Воžö сесга піыдкөд буржыка олö, Ка-
џа. Сіјö зев лабутнеј...

Каџа. Ог төд... Адзыслам-кö-һын... (Мунö).

Гемö. Адзыслам-кө-пö. думайтö көнкө піыс
зкөз муніс... Оз другö, сіјö мун... Зев суг да
дељней деїіна...

(Лöктö Парпоң. Кіас вöв-дом).

Парпоң. Корсі да, корсі да, корсі да, ег і
адзы... Ставсö, буракö, жöрітöмаөг...

Гемö. Те-нö век-на тані, дыш кучік? Бара
пöтлытöм рушкуад сöвтын?..

Парпоң. Саврастö нö кызі Һантöгыд кутан?
Куртчас, да-і чужјас менö... Сегга-öд аслам-Һын
бара кынöм сумалö. Со-мыјта сöмын і суріс...
(Петкöдлö рузөгҺаң тупöс-жын).

Гемö. Нöшта-на сіјö еща теныд, пöтлытöм
горш?.. Мун ödjöжык. Ме Һеуна водыштла, мыј-
кö-тај јурöј кутіс жувгыны. (Четчö да пырö).

Парпоң (öтнас). Ок, јона і гоја вöв корсігөн!
(Мунö Һумјаліг-тырјі, бөр бергöдчö). Міјан Öпрöсным
Арсең-Ката чуркакöд кутчіглö, ме адзывлі-Һын...
(Гералö). Го сіівö. Мекöд мыј-дыра-Һын Öпрöс олö,
да весіг ез-на öтчыд кутлы, а чурка öні-на со
воіс, да пырыг-пыр і кутлыны пондöма... Вот
јöјыд көні... (Мунö, чуксалö вöлöс). Спро, спро,
спро, Саврас, спро...

З а н а в е с.

Kojmöd böchöm.

Вөчгө Ежва-дорың. Берег-пөлөн туј.

(Өпрөг өтнәс).

Өпрөг (Пожгә, нөшәгә, да зев нора гылә):

Ме ег төдлы муса мамәс,
Ме ег төдлы муса батәс,
Коңөрөј ме нылөј. (Ышловә).

Сің-тај і колі менам том пөраөј: ег төдлы мамәс нә батәс...

Ме ег адзыв долыд олөм,
Ме ег адзыв гажа лунјас,
Коңөрөј ме нылөј...
Быдмә, олә төдтөм-шөрын,
Шогла вөгө менам гөлөм,
Коңөрөј ме нылөј... (дырдө).

Мыј-нө ме пыр аслам шог-јылыс гыла... Öнә-
өмөј меным шоггыны колә!? (Шпыңмунә). Аттө,
бур-жө морт Макімыд. Мамыс сөмын самтөм.
Век-өтарө сакгө. Гөкыд-жө сы-дінын овны лөө.
Ог төд, кықкө лөсалам огө сөкөд... (Кост). Ме
ог төд, мыјла сіјө мукөдыс регыдөн гөлөм-вы-
лад вооны... Мыјта ескө мјан гіктын зонјасыд

емөг, да Һекод-на мем өнөз ез гланитчыв. Мак-
сім со Һеважөн-на воис, а төдмасім-һин... Сізі
сіјө јен сіөма: быд мортлы адзыны ассыс мусаөс.
(Кост). Парпон сөмын жалөн колө... Кызі сег-
га сіјө метөг олас-а?.. Җик-өд сіјө кывтөм пемөс-
код, коңөр, Һекодлы-һин һинөм оз шу, һи лок
оз вөч. (Кост). Ме ескө унаыг-һин шулі Максім-
лы,—міга мунам татыг кытчөкө мөдлаө, карө-лы
кытчө-лы, да сіјө пыр петитчө. „Жал-өд меным“
шуө: „да јанзім еновтны татчөс мусө весавтөг“.
Ме ог гөгөрво мукөд-дырјі сылыг горһисө: пыр
сіјө көсјө татыг кушөмкө һажт весавны. Быд па-
ныдагігөн сылөн һажт-јылыг-і горһи... (Сылө).

Ме ег төдлы муса мамөт,
Ме ег төдлы муса батөс,
Коңөрөј ме нылөј... (дырдө)

Бара лок-шог ғыланкывтө бостөіс... Вунөдны-
һин сегга колө. (Кылө Максімлөн ғылөм: „Комі му-
куза ме муна, гөгөр сулалө өөд вөр...). Максім кылө
ғылө, татчө ме чајта, локтас... (Лөгөдө пожјаса-
сө. Течө карнан-вылө).

(Вескыд-вывған петө Максім да һөжјөнһикөн ғылө).

Вөрыс вывті, вывті уна,
Сыыг унаыс оз төр... (Адзө Öпрөгөс).

Максім. Но, те-тај тани-жө, ме ог і адзы...
(матыетчө да здоровајтчө). Віза олан!

Öпрөг (јандыгіг-тыр). Пожјаса... Те-нө мыј,
Максім, ветлан?..

Максім. Ме, сіз, гуляјта, комі-му төдмала.. Ставыс міјан, Öпрөг, пемыд, göd вөр да жүжыд göd һајт.

Öпрөг (аслыс). Со, бара-һин һајт-јылыс заво-дітіс... (Максімлы). Көһі?..

Максім. Гөгөр: кузала і пастала. Кытчөз гинмыд сузгө,—ставыс göd пемыд вөр... Ок, Öпрөг, те-öd он-на төд, те-öd ачыд-на göd вөр...

Öпрөг. Ме тенчыд, Максім, со јейбог, һинөм ог гөгөрво. Вај пукгыштам татчө да горһыш-там мукөдтор-јылыс. (Пукгөһы берег-јылө).

Максім. Ок, ок, ок! Мыј-јылыс-һө горһыт-ныс, Öпрөг, мукөд-торгыс? Öһи-пөлөс горһи өһи менам... Со ме локті, аслам мам-дінө, думажті: міга адза шоныд-ін да гажа олөм мам борд-улын. А мыј адзі сы-пыфди? Ачыд те ставсө төдан... Став јөзыс төдө кызі менам мамөј овлөма... Вег-кыда пөдө сіјө һајт-пійн... Һімкод-пырыс ме локті ескө, да сөмын шог адзі... Вегір мам ме-һө вөтлө...

Öпрөг. Кывзы-жө, Максім, мыј ме тед виста-ла... Вај мунам бөр карад-лі кытчө-лі. Мыј-һө тані, кызі олан? Мамыд тенад луныс-луһө сакгө, һекущөм олөм-жө-öd оз ло сукөд... (Кутө Макоі-мөс гола-гөгөрыс). Мунам, муса бобө, татыс!.. Кы-лан? Сен веһичајтчам да гуљу пара-моз овмөд-чам... Став могыс і һајтыс, кыз те шуан, сені вунө... Мунам, Максімушко!.. (Окалә щөкасө). Парпоһөс щөщ бөстам... Мунам-öd?.. Тенө се-

ні сөгга Һекод оз кут елтны чурканад. Мунам!
(Кутлө).

Максім. Енлы, Өпрөг... Кодлөнкө-кө морөсас ем гөлөм да адзө етащөм Һажт-пйын гудрасөм, еновтны сізі оз вермы. Ме-кө муна татыс, да кола сізі, медтыкө гін-возыс сөмын бырө став омөлыс, Һекор-һын оз інаг сөгга менам гөлөм, нем-чөж сені менө сөвест мучитас... Быд-возын ме сені мыжа лоа... Јанзім, Өпрөг, еновтны пөдыс јөзөс. Кыз верман колө кыпөдны најөс,—medga vojödör мамөс...

Өпрөг. Сізі-кө-нө те он-і мун?

Максім. Ог вермы, міга, тајө еновтны сізі...

Өпрөг. Кызі-нө ескө кутам тани овны? Пырөд лоө кывзыны јөзлыс Һимтыгөмсө... Менө щөщ кутасны секі чурка гөтырөн Һимтыны...

Максім (шлапкөдө). Полан-кө сыыс, сөмынна-өд Һе мунны ме-сајө дај, — лібө меным тенө Һе вајны. Сені-і ставыс.

Өпрөг (поліг-тырјі). Збылыс тајө шуан, Максім?..

Максім (сераліг-моз). Ачыл шуан-да...

Өпрөг. Ме-өд сізі, кыв-вылө воіс да шуі...
Ен лөгас, Максімушко... (Кутлө).

Максім. Лөгаса?.. Меным бара оз інмы. Мед колөкө шуоны, кодлы кыз гажыс. Медтыкө аслад тырмас мывкыдыд-а... (Кылө Парпоңлөн чуксаөм: „өпрө, өпро, өпро, Савраско...)

Өпрөг (четчө да бөгтө карнан). Парпоң кылө...
Вај мунам есті... (Мунөны).

(Парпоң өтнас).

Парпонь (петö һедыр-мыстї, да пукгö). Ічöтїка соҗыштам... (Gojö). Лöгыд һаһнад овны... Саврасколы колыштас-на, ставсö ог соҗ... (Gojö).

(Гыліг-тырҗї локтö фак, кіас вугыр-шайт да туйс, паскөмыс піждсöзыс ва).

Фак. Јако по суху пешествовав ізраїл, по бездһе стопамі. (Адзö Парпонöс). О-о, Парпонтіј тани. Менö адқан мыҗ вöчїс уженїјö-туженїеыд. (Петкöдлö ва паскөмсö, Парпонь оз віжд). Те таҗ ачыд һем јако рыба... Веілі ме талун Көрөм-віс-саҗö вуграсны, шедлылö вслі војдөр сені псһїдік жо-кыш... Віссö сылаһ веткіөн вуҗї, бөр локтігөн кодкö, јако тат в ноці, нуöма веткітö менчым, да ме куті вуҗны пощ-куҗа. Һе удержаксах, јако колесһїтсö гонїтеле фараона погрузї, бузгы-гі самöҗ віс-шöрас... Ставыс сіҗö за наші грехї, за наші грехї: јöзлыг веткі ен боот... Но ме ег скöрмы. Сöмын јона возопїх: „Глас господень на водах вопїјет, глагола“.

Парпонь (четчö). Голаöзыд шуан?.. А мыҗланö зікöз ен вöҗ?.. (Ідралö һаһ колассö піщöгас).

Фак. Господь бог һе допустїл... Сöмын со паскөмöҗ менам омочїшага, јако во јорданї (пыз-ралö).

Парпонь (мунö). Бара-на ічöтїка соҗыштї... Спро, спро, Савраска. (Бердö).

(Фак öтһас).

Фак (пызралö паскөмсö, Парпонһы бөрвылас). Ты от рождєніја јуродївыҗ, і разум твоҗ помрачныҗ, і многоҗе һе уразумеҗеш... Ек-ма Падеҗ, Падеҗ!

Омӧлык-жӧ те рыболоветс... (Востӧ тујіс). Кык рыба токмӧ, кык малых сіх... (Бӧр пӧдлалӧ). Ак, кушӧма ме кӧсјі Јекатерінаӧс гӧгтітӧдны, уготівіті jej свежеј черінаң, да ӧе дал господ... (думајтӧ). А што? Спасітель тај-нӧ накорміл-жӧ пјатју хлебамі і двумја рыбамі пјат тыгащ человек і все насытішага... (Востӧ кӧлујсӧ да мунӧ). Гортын подумајем, ащче ӧі отрінула мја јегі возлюбленнаја. (Сылӧ). Воду прошед, јако сушу, і јегіпетскаго зла ізбежал, Ізраїлтаӧн-жӧ вопіјаша, јако прославіс... (Сајалӧ).

Каѳа (локтӧ вескыд-вывсан, зев шог, пукоӧ). Ог сесгатајі вождӧ овны вермы.. Став јӧзыс сіі-і віждӧны менӧ гојны... Ок, ок, ок, мыјла менӧ мамӧј чужтылӧма му-вылас?.. Шог-вӧсна нем-чӧж сӧмын сінва ӧылалі... Шудтӧм олӧм-куѳа ег тӧдлы прамеја лолыштӧм. Кыѳ во новлӧдлі лок слава јӧзган да серам, ӧні Максімушко-вылӧ ог вермы віждӧны, ог лыгт. (Бӧрдӧ). Вӧтлі сіјӧс... Тојлалі... (Четчӧ да віждӧ Ежва-вылӧ). Ок, ок, ок, Ежва матушкаӧј, мыјла-нӧ те ен кылӧд аслад паскыд візыв ваыдкӧд менчым сір-курыд шогсӧ? Мыјла ен пӧдты менчым јанзімсӧ да лок слава-сӧ? Ставсӧ ме-вылӧ колын. Ме-ӧмӧј шудтӧм лун-вӧсна ставӧыс мыжа?.. (Кылӧ былӧм). Со, енлӧ, кодјаскӧ былӧны, налы гажа. Менӧ-кӧ адзасны, бара геравны кутасны. Тырмас... Медбӧрјаӧс гераласны. (Ӧджӧ мунӧ бокӧ, былӧм матыгтӧ).

(Нывјас-зонјас локтӧны куранаӧс, былӧны):

Ныв-зон. Уна нывјас чукөртчөмаг,

Зон, зон, міча нывјас

Зон, зон, муса нывјас

Чукөртчөмаөг...

Купајтчыны mödödcöмаөг,

Купајтчыны mödödcöмаөг,

Зон, зон, міча нывјас,

Зон, зон, муса нывјас

Mödödcöмаөз.

1 ныв. Но, мыј-нө татчө пукгыламө-огө шојт-чыштны, нывјас?

2 ныв. Огө, гортөз-нын мунамө. Талун мі воґі ештім, уґітам-на бара уна уж гортын вөч-ны... Мунамө... (Лөгөдчө мунны).

1 зон. Енлы-на мунный. Гортса ужыд-өд некыт-чө-на оз пышјы. Вај пукгыштам да мыјкө ғылыш-там. (Пукө).

2 зон. Муніг-моз ғылам, огө-нын татчө пук-гөј, гортөз сөмын даc воскoв-нын колы-да.

Өті ныв (вiґөдө бокө). Вiґөдлө, нывјас, есјө-нө kodі мунө, то, то... (Індө).

1 зон (вiґөдлө). Он-өмөј төд: Арґең-Каталөн тај велөдчөм чуркаыс шлапикагө... Локтөма ма-мыс-ордө гөгт бытө... Вај горөдамө сылы...

Арґең-Катлөн

Піыс батөм,

Арґең-Катлөн

Уна сват ем,

Олө дурка,
Ваис чурка...

(Макоимлөн гөлөс кылө ылысан: „Лантөј... Јандыөј“).

1 зон. Мыј шуис?

2 ныв. Јандыгөј-пө тај...

1 зон. Ачыс мед јандыгас... Вајө нөшта горөдламө... (Бара сјө горөдөны).

1 ныв. Бытө јөјјас горзанныд... Мыј-нө сјө тіјанлы омөлсө вөчис?.. Зев шаң Макоим, қик прөста гераланныд пыр...

1 зон. Но, зонмө... Абу-ө-нын сјө тенад мусукид-а?..

1 ныв. Мыј көт і сіз, абу-өд сјө зонмыс шыбытана?

2 ныв. дурдөј пінасныд... Вајө өдјөнжык гортө мунамөј.

(Ылысан кылө гөлөс: О-о-о... Ваө пыріс... Кутөј, кутөј, вөјіс...).

Код-гурө (чүјмөны). Мыј-нө тајө гөрзөны?.. Лантө. (Кывзөны ставныс. Гөлөс: Кутөј... Вөјіс. Уөкөдчис ваө... Нывбаба... Кутө). Кодкө вөјны кутөма-лі, мыј-лі? Вајө ветламө... (Шыөны, код-гурө мунөны, көлө кык-кујім морт). Кодкө-пө уөкөдчис али мыј бара... Ваө пыріс... (Віөдөны). Самеј жборганас тыдалө, пырөма, јірас... Сетыс сөгга регыдөн он адзы, вабергач-вомыс бытө пельса вом... Ета-ыжда... (Петкөдлө віөталыөыс). Сізі-і бергалө кумылгаөн... Гуран-кө сылы вомас, он бурөн пет. Сізі-і кыскас јір-пыдөсөзыс... (Кост. Кылө јөзлөн

зык). Тонö локтöны, локтöны, гурöма-тај буракö, мыј-кö-тај вайöны... Кущöм бара грешней лов пыріс-а?... Кущöм-кö-тај нывбаба-а... Кежыштö... (Локтыгжасыслыг жуалö). Kodі-нö?..

(Ставыс локтöны, кујімөн вайöны Катаöс да пунктöны муö, ставыс вöрöны. Макгім шемöстöм).

Гемö. Катаыд-тај со... Арсең-Катаыд...

Öпрöг (шога). Мыј-нö те вöчин? Оја да, оја...

Гемö. Мыјкö менам öнтај зев јона кутіс јурöј жувгыны, да летчі ва-dorö... Пукала естöні (indö), Öлök шор-dорын, да адза: берег-пöлөн кушöмкö нывбаба мунö жборганлаң. Ме јешщö ас-костын думажті: абу-ö Ката? Недыр-мыст ві-зöда-да нывбабаыд кајіс кыр-јылад да сетыгаң сөгга бырскöптіс четчыштіс самöј Жборган јірад... Менам јургіöј ставыс сувтліс... Ме сені куті горзыны... Пыжөн ескö сөгга петалім-жö-да мыј-нын, гор-нын вöлі, вабергачыс кыскіс да гашкö мыј-дыра ез мытчыв. (Каталы). Гошажтöј, мыј бара те вöчин-а?.. Аттö зонмö. Öнтај-на мі текöд зев сölöмыг горнтім-а, öні со ештöма-нын. (Jöз-лы). Меным тајö коңөр талунгаң вöлыг зев жал лоі: ставсö вігталіс мем öнтај... Коңөрöј. Ентај вермы тыдалö, Катерінушкаöј, помöчыс ну-жöдны...

Макгім (чышкыштö өінжассö, шог-пыр). Мамö, мамö, мыјла-нö те асгыд ловтö ваö пöдтін?.. Ме-öд тенö мездыны көсжі лок олöмгыс, кыскыны најт вабергачыс, а те пырін мöд вабергачö... Мыј-

вöсна-нö те тақі вöчин?.. (Кост). Прöстöј јöз сла-
ва-куча?..

Гем ö (Кавалы). Ме-тај кымыныз шулі, — он
мын миға сыыг немыд... Олін вабергачын-моз,
да сетчö-жö-і кувныд пырін. Ок, шудтöм олöм
мијан, пемыд јöзлөн.

(Јöзыс сулалöны шемöс).

З а н а в е с .

П о м .

доныс 34 ур

цена 34 коп.

В. Савин. „ВОДОВОРОТ“. Драма в 3-х действиях.